

Sacco och Vanzetti

Albert Jensen

1927

Sacco och Vanzetti äro icke mera. I den elektriska stolen kokte man deras blod tills hjärtverksamheten stannade, varefter slaktningen fullbordades på obduktionsbordet av fängensläkaren. Deras kroppar äro högtidligt brända till aska, men deras ande lever och deras tungor skola fortsätta att tala till människorna i århundraden.

Sacco och Vanzetti höra till dem, som gå till historien. Icke på grund av originaliteten i deras tankar, icke på grund av deras andes särskilda kraft eller klarhet, men på grund av att deras "fall" upprört människornas hjärtan och deras tysta hjältemod in i döden framkallat beundran och vördnad hos miljoner.

Och egentligen stå vi här inför en gåta.

Varför skulle just deras öde uppröra mänskligheten starkare än de många tusenden och tiotusenden som under de senaste åren fått offra sina liv för samma sak. Varför reagerade icke världssamvetet på samma sätt inför något av alla de andra "fallen", vars skriande orättfärdighet likaledes borde ha kunnat skaka mänsklighetens sovande samvete?

Vi leva i en epok där respekten för människolivet undergrävs. Vi ha genomlevat ett fyraårigt världskrig med dess fruktansvärda slaktande av människor. Miljoner och miljoner ha fått vandra i döden för meningslösa mål. När de första krigsrapporterna kom ville blodet stelna av fasa i våra ådror. Vi förmådde icke taga del av

den världsoflycka, som slaktfältets slöseri med levande människoliv innebar. Blodet brände i skamkänsla över att vara människa. Men tiden gick och det dagliga vanemördandet av nationernas unga livsglada ungdom avtrubbade våra känsloliv. Människorna orkade icke gråta varje dag, och snart blev rapporterna matematik, blev siffror och kolonner, som endast undantagsvis kunde komma hjärtat att klappa och medkänslan med de olyckliga att tala.

Så följde revolutionsåren med deras människooffer. Det kväljde oss att läsa om arkebuseringarna en masse som beordrades av den eller den revolutionära eller reaktionära regeringen. I den borgerliga "ordningens" namn såväl som i revolutionens, i frihetens, i socialismens namn slog man ihjäl människor hoptals. Människoslaktningen hörde till dagens ordning och upphörde till och med att vara en sensation. Man orkade icke med att hysa mänskliga känslor för allt detta elände, till den grad avtrubbades och förslöades vårt känsloliv. Ogärningarna utmyntades väl ibland till partisensation och partikänslor, men förmågan att känna äkta och varmt med offren, känna rent mänskligt gick mer eller mindre förlorad.

Rysslands röda terror, Finlands och Ungarns vita omänsklighet, de tyska blodbadet, Bulgariens tjugo tusen mördade eller den fascistiska förbrytarregimen i Italien, förmådde endast tillfälligtvis skaka upp människorna, till den grad hade dessa blivit känslolösa under ett helt decenniums massmördande. De enskilda fallen drunknade i denna översvämda massa av officiella regeringsförbrytelser. Det är svårt att förklara hur man i denna översvämning av brutalitet och lidande kunnat fånga mänsklighetens uppmärksamhet för ett speciellt fall, som Sacco och Vanzettis. Ty det har varit tusenden och åter tusenden som varit precis lika upprörande, orättfärdiga och omänskliga som detta.

Skall man få lov att taga detta världssamvetets återuppvaknande som ett tecken på att mänskligheten håller på att återvinna ett mera normalt känsloliv? Måhända.

En av förklaringarna till att opinionsrörelsen mot Förenta Staternas officiella rättskipning fick en sådan gigantisk omfattning, är säkerligen den, att man hade tid att tillräckligt länge bearbeta det allmänna medvetandet. Den 5 maj 1920 arresterades Sacco och Vanzetti, och i 1921 dömdes de för den förbrytelse, för vilken de anklagats och som de bevisligen icke begått. Bevisligen, ty det bevisades med ett överväldigande antal vittnen att de båda befunnit sig fjärran från dådplatsen vid tiden för förbrytelsernas begående. Kanske aldrig har ett par anklagade haft ett sådant överväldigande alibimaterial att förebära inför en domstol. Deras oskuld låg därför redan på begynnelsen öppen och klar. Under de sex år som förgick innan justitiemordet slutligen verkställdes hade man således tid att bearbeta den allmänna opinionen. Gång på gång framtvingades denna opinion förnyade uppskov, och man vann ny tid till att hamra på det sovande världssamvetet, som endast långsamt vaknade till medvetande och ännu långsammare till aktivitet. Utvecklingen i det här landet torde ungefär motsvaras av utvecklingen i de flesta andra länder, där man hann fram till att få massorna i rörelse, och här torde väl det egentliga genombrottet ha kommit på försommaren med meddelandet om, att dagen för avrättningarna definitivt blivit fastställd. Med ens stod verkligheten klar och gripbar. Man kunde räkna dagarna och timmarna intill verkställandet av det officiella mordet.

Måhända var det just detta förhållande, att myndigheterna på förhand annonserade, att de på bestämd dag ämnade mörda tvenne människor, som var det avgörande för att opinionsrörelsen nu spreds med snabbheten hos en präriebrand. Man började behandla saken på föreningsmötena. Protestresolutioner antogs i hundradetusen. Telegram kablades i massor över Atlanten. Den förut indifferent pressen började röra på sig, ty nu hade allmänheten gripits i en sådan grad, att det blev en journalistisk af försängelägenhet för varje tidning att visa sig välunderrättad i sakens vidare utveckling. Den borgerliga så väl som den socialdemokratiska pressen tvingades av det allmänna intresset att sysselsätta sig med fallet, vilket i sin ordning ökade uppmärksamheten. Proteströrelsen vann sin första seger, när den tvingade pressen, även den så kallade arbetarepressen, att bryta tystnaden. Och nu, när lavinen börjat rulla, fortsatte den i egen kraft. Den opinionsbildande minoritetens verkliga och djupa rättfärdighetslidelse skakade bort massornas liknöjdhet och ryckte dem med sig. Dag och

natt knackade telegrafen sitt "Mördare, mördare, mördare", till de amerikanska myndigheterna. Ifrån alla världens hörn bringade varenda postlägenhet hela säckar av förakt, avsky och äckel över den amerikanska penningpöbeln och dess regeringslakejer. Bolsjeviker, som nickat sitt bifall till mördandet av socialister i Ryssland, socialdemokrater, som gillande torkat Noskes blodiga nävar, borgare, som med hjärtligaste sympatier hälsat mördandet av röda revolutionärer jorden runt, grepos impulsivt av det allmänna rättfärdighetskravet. Partikänslorna bringades till tystnad inför den stigande vågen av rättskänsla, av sympati och medkänsla, som oemotståndligt bröt sig fram. Hjärtats godhet, som spontant bröt sig väg genom all den smuts och moraliska uselhet som hopats under det sista årtiondet, kunde icke tystas. Det var ett upphöjt skådespel. Hade denna opinionsstorm fått ännu några månader på sig, så skulle måhända Sacco och Vanzetti kunnat räddas till livet, ty nu var stämningen på väg att mogna för handling.

Opinionsrörelsen hade sin svaghet däri, att den endast appellerade till de amerikanska myndigheternas rättskänsla och samvete, men detta samvete visade sig vara fullständigt känslolöst. Den amerikanska statsmaskinen, som officiellt stod för det planerade mordet, var fullständigt otillgängligt för mänskliga känslor, som för övrigt varje statsmaskin. En maskin har varken hjärta eller samvete och detta är just statsmaskinens styrka i dess kamp för de rika mot de fattiga. Statssystemet demoraliserar människorna och berövrar dem den personliga ansvarskänslan. Bödeln, som avrättar per styck, känner sig lika personligt ansvarslös som fångnekten, soldaten, domaren, guvernören och presidenten, när det begås ett officiellt rättsmord. Alla lasta de ansvaret över på staten. Och staten är något fullständigt opersonligt, är ett system, en maskin utan ett hjärta som bankar och utan ett samvete som varnar. Därför kunde heller icke staten eller dess officiella "rättsutövning" reagera ens inför den storm från upprörda hjärtan, som blåste in över den från alla delar av världen.

Men bakom staten står kapitalisterna. Staten i det kapitalistiska samhället är kapitalisternas redskap. Här stöter man på människorna bakom maskinen. Men dessa människors hjärtan och själ heter Dollars, heter Profit. Man kan tala ett sådant hjärta till rätta, men icke med vanligt talesätt om moraliska värden. Det kan endast reagera inför penningvärden. Kapitalisterna, och kanske de amerikanska kapitalisterna i högre grad än andra, tänker i dollars och känner i dollars och blodet i deras ådror bankar med pulsarnas takt: dollars, dollars, dollars. Vill man tala denna makt tillrätta, penningmakten, så måste man tala med dess eget språk. Man måste i ett fall som detta säga den: "Låter du icke Sacco och Vanzetti vederfaras rättvisa, så skola vi sluta upp att köpa dina varor, sluta upp att låta dig dra profit ifrån oss; vi skola uthungra dig och avskära dig från guldets rinnande näring; vi skola bojkotta dig intills du givit efter för våra krav. Ett sådant tal skulle ha förståtts av den amerikanska penningpöbeln, som har nyckeln till det amerikanska statsmaskineriet och - fångelserna.

Men ett sådant tal skulle endast med framgång kunna ha förts av de organiserade massorna, framförallt av de ekonomiska kamporganisationerna. Men dessa försummade att tala med det språk, som är det enda förståeliga för de amerikanska mördarna. Den syndikalistiska internationalen hade redan för länge sedan kastat ut förslaget. Den amerikanska försvarsorganisationen hade upprepade gånger vädjat till världens arbetare om att bojkotta amerikanska varor. Förgäves. Man talade för döva öron. Massorna nöjde sig med att protestera, att avfatta resolutioner, att sända telegram.

Att inse felgreppet i den metod är den lärdom som måste dragas ur tragedien Sacco-Vanzetti, och denna lärdom får icke glömmas bort. Den måste utnyttjas ännu föra att tvinga fram en revision som åtminstone kan rentvätta deras minne inför all världen.

Redan den 18 oktober 1921 skrevo Sacco och Vanzetti från fängelset i Dedham:

"Om vi dö, skola vi dö i medvetandet av att männen i främsta linjen alltid måste dö. Vi vänta blott, att vi icke dö förgäves, och att ni, ni arbetare, som är den första betingelsen för det moderna samhällslivet, sörja för, att vår död blir nyttigare för det samhälleliga framåtskridandet än våra liv. Vi vilja icke dö förgäves. Om vi måste dö, så sörj åtminstone för att våra offer bereder vägen för en värld, i vilken det icke längre finns någon härskande klass..."

Utan tvivel kan man säga, att de icke dött förgäves. Deras lidande har skakat en hel värld och deras hjältemodiga offervillighet och oförfärade uppträdande har ryckt mijoner av halvsovande proletärer ur deras letargi. De äro män, som man skall minnas, minnas som oskyldiga offer för den kapitalistiska regimens hjärtlösa brutalitet. Och man skall minnas dem som tvenne nobla och hjärtegodas människor, som ville alla det bästa och ingen ont. Man skall minnas den oändliga godhet och mildhet, som strömmade från Saccos personlighet och minnas hans maning före döden, att icke söka guldets glädje men arbetets, ett yttrande som visar hur genomträngd denna man var av en djupt känd och tänkt socialistisk etik. Och man skall komma ihåg Vanzettis liv och leverene som intill döden i gärningar gav verklighet åt hans egen maxim: "Jag sökte min frihet i allas frihet: min lycka i allas lycka". Och i århundraden skola leva hans sista ord om förlåtelse för dem som mördade honom, ord som till hälften kvävdes av den dödshätta, som bödeln placerade över hans anlete och läppar, ord som dramatiskt gav uttryck åt hans tolstoianska sinnelag och övertygelse att det onda, straffet, aldrig uträttar något gott men blott ökar summan av ont genom att lägga ont till ont, och att det goda ensamt är den kraft, som skall kunna förnya samhället och människosinnet. Sent skall deras minne blekna. De skola lysa i århundraden ibland de stjärnor som tindra för det mänskliga framåtskridandet, för frihetens och fredens martyrer.

Det Anarkistiska Biblioteket

Albert Jensen
Sacco och Vanzetti
1927

Syndikalismen Årgång 2 1927

sv.anarchistlibraries.net